

תקצירים

יהונתן גיאת

מעמד הרכוש ותפקידו במסע יעקב אבינו לחרן ובחזרה

מסע הבריחה של יעקב מכנען לחרן העמיד בפניו אתגרים קיומיים ורוחניים כאחד. טרם יציאתו מהארץ הוא חלם חלום בבית אל שבו הוא התברך בברכת האבות (הארץ והזרע), והובטח על שמירתו בדרך לחרן ובחזרתו משם. תמורת הבטחות אלו הבטיח יעקב לבנות בית לא-לוהים בשובו מהמסע ולעשר מכל מה שיינתן לו. יעקב שהתחיל את המסע מחוסר כול, שב ממנו ברכוש גדול ועמד בהבטחותיו. הגידול הכמותי ברכוש זימן לו התמודדויות מול דמויות שונות שפגש: לבן ובניו ועשו אחיו.

מאמר זה מתחקה אחר התנהלותו של יעקב בתחנות שונות של המסע, ומראה שהרכוש היווה עבורו מדד לקבלת החלטות שונות ואמצעי לפרסם את שם ה' בעולם, מתוך הבנתו שלריבוי הרכוש יש משמעות עמוקה לחייו, מעבר לשינוי הכמותי. יחסו המיוחד של יעקב לרכוש נבע מההבנה שצבירת הרכוש היא אמצעי להצלחת ייעודו כממשיך ברכת האבות. מקריאה "בין השורות" אפשר אף ללמוד על היחס הראוי לרכוש בכלל כפי שמשקף אצל יעקב אבינו במסע זה.

יעקוב ביזלי

נבואות נחום: קול חדש מקולות ישנים

מאמר זה עוסק בנבואות נחום, אשר מתוארכות לדעת מחבר המאמר לימי מלכות מנשה. לאחר הצגת מבנה הספר ותפקידו בקידום המסר הטמון בו, המאמר מתמקד בשימושו של הנביא בנבואות הנביאים שקדמו לו, ומדגים כיצד לוקח נחום ציטוטים חלקיים מטקסטים נבואיים קודמים שככל הנראה היו ידועים לשומעיו, ומשלב אותם בנבואותיו בשינוי שמהפך את משמעותם המקורית. כך משקף המאמר את המסר הבסיסי של נחום שלפיו נבואות החורבן כבר התממשו, ואפשר להמירן כעת בנבואות גאולה.

אורי סמט

"סב... דודי" (שיר השירים ב', יז) – מדוע משלחת הרעיה את דודה?

המאמר מוקדש לניתוח אחד השירים המרגשים שבספר שיר השירים – שיר הערבה שבפרק ב' (ח-יז). הקושי המתעורר בשיר הוא שהשיר נפתח בהגעה נמרצת ומתלהבת של הדוד אל הרעיה ובקריאתו אליה לבוא אליו, אבל מסתיים בכך שהיא משלחת אותו אל ההרים, ונראה שלא התרחש שום מפגש ביניהם. מדוע? במאמר מובאת סקירה של תשובות שונות שניתנו לשאלה, ולאחר מכן מוצע כיוון חדש.

לאור ניתוח שלבי הדו־שיח בין הדוד והרעיה על המוטיבים והמטפורות שבהם, מגיע כותב המאמר למסקנה שכישלון המפגש בין הדוד לרעיה אינו נובע מבעיה בקשר ביניהם, אלא ממניע חיצוני: משפחת הרעיה אינה מרוצה מהקשר שלה עם הדוד, ועל כן כולאת אותה בבית המשפחה ואינה מאפשרת לה לצאת למפגש חופשי עם הדוד. כתוצאה מכך הזוג מסתפק ב"מפגש" מינימלי ללא קרבה: הדוד מציץ אל רעייתו מבחוץ, כשהיא ב"חגוי הסלע", הוא רואה את מראהה ושומע את קולה, אך בליט ברירה נאלץ בינתיים לחזור אל ההרים שמהם בא, ולוותר בשלב זה על מפגש של קרבה.

יואב ברזלי

מה זאת אהבה? תפקידו של שלמה המלך במגילת שיר השירים

דמותו החריגה של שלמה המלך בשיר השירים מתבררת במאמר זה כדמות ספרותית שתפקידה לייצג את הניגוד לאהבתם של הדוד והרעיה שאותה מתארת המגילה לכל אורכה. שלמה המלך בעל אלף הנשים, מייצג במגילה אהבה מסוג אחר – אהבת נשים שיש בה ראוותנות ושלטון ויש בה הרבה עושר ופאר אבל אין בה כנות, טבעיות ואינטימיות כמו זו שקיימת באהבתם של גיבורי המגילה.

סקירה שיטתית של כל שירי המגילה שבהם מוזכר שלמה המלך, בשמו או בתוארו, מראה שזו מגמה עקבית בכתיבתו של מחבר המגילה לכל אורך הספר, ובכל מקום שבו נזכר שלמה המלך ניתן לזהות שהוא מופיע כדמות ניגודית לאהבת הדוד והרעיה.

מלכה שנוולד

'מקרא מסורס' בפירוש רמב"ן לתורה

המידה הפרשנית הידועה כ"סירוס המקראות" מצויה בפירושים רבים של רמב"ן לתורה; קשיי לשון ותוכן באו על פתרונם באמצעות שינוי סדר הרכיבים במשפט, הוספת מילים ופירוק צירופים תחביריים. עם זאת, במקומות אחרים בפירושו רואים שרמב"ן התנגד נמרצות לסירוס הכתובים המקראיים. מאמר זה בוחן את מרכיבי שיטת רמב"ן בשאלת סדר הכתוב, ומלמד שרמב"ן הבחין בין שינוי המבהיר את תוכן הכתוב לבין היפוך הסדר הטבעי של האירועים בסיפור המקראי. בדרך זו הוא דחה את שינויי סדר "המוקדם והמאוחר בתורה", אך אימץ את המידה המדרשית המאוחרת הידועה מ"שלושים ושתים מידות שהתורה נדרשת".

רמב"ן חתר לשמר את סדר הכתוב כדפוס ההתגלות. בעדשה זו בחן את הגבולות הלגיטימיים של מעשה הפרשנות, ומתוקף כך דחה "חיתוך" המקראות והדבקתם בסדר חדש. בפולמוס גלוי וסמוי ביקר את קודמיו אשר פעלו להתאים את הכתוב המקראי להלכה, או התאימוהו לכללי הלשון והשפה. מידת "סירוס המקראות", לשיטת רמב"ן, אינה אלא מידה המורה על סדר מילים המבהיר את משמע הכתוב לאשורו.

תהלה הרץ

"כי הוא סוד האדם": האישה במשנתו של רבי יצחק עראמה

לר' יצחק עראמה (בעל 'עקידת יצחק', 1420–1494), מגדולי חכמי הפילוסופיה היהודית בימי הביניים, הייתה גישה ייחודית, מקורית וחדשנית למהות האישה ומקומה בעולם. בפירושו הידוע לתורה הוא מגדיר מחדש את מקומה של האישה ביהדות, בסיפור הבריאה ובשאר סיפורי המקרא. במאמר מוצגים ההיבטים המרכזיים בגישתו לאישה, אופן בריאתה ביחס לגבר, מקומה בעולם של לפני החטא ואחריו, ואף השלכות פרשנותו על הבנת ההיבט התהליכי המתמשך של סוגיה זו.

המאמר נוגע בהיבטים שונים ביחסו של ר' יצחק עראמה לאישה, שיש בהם כדי לשפוך אור על גישתו: כמו הדגשת ההיבט השכלי והתודעתי בחייה ובעשייתה של האישה, הרחקתה מהאשמה בחטא ובתאוה, והתייחסות רבת משמעות אל מהות היחסים בין האיש לאשתו במערכת הזוגית.